

Esprit – Ranskan Kanava?

Tuskin on olemassa helpompaa keinoa todeta suomalaisen kirjallisen kulttuurin ohuus kuin viipyillä hetki ranskalaisen kirjakaupan kulttuurilehtiosastolla. Silmiin osuu välittömästi hyllymetreittäin tieteellisiä aikakauskirjoja ja eri suuntiin erikoistuneita kulttuuri- ja mielipidelehtiä, joista useimmista Suomessa ei ole edes kuultu, saati että pyrittäisiin samaan journalistiseen tasoon kirjoittamisessa ja toimitustyössä.

Yksi perinteisistä kulttuurilehdistä on *Esprit*, joka hiljattain ylitti 70 vuoden iän. Yhteiskunnallisesti lehti voitaneen suomalaisterminologialla määritellä maltillisen konservatismiin kannattajiin. *Esprit*'n synty yhdistetään usein yhteen henkilöön ja hänen edustamaansa ajatteluun, nimittäin Emmanuel Mounieriin ja personalismiin. Vaikka Mounier oli *Esprit*'n ensimmäinen päätoimittaja ja kantava voima, tämä samaistus on ylimalkainen. Toki lehden alkuvuosina personalismiksi kutsuttu poliittis-filosofinen virtaus oli näkyvästi esillä lehdessä, mutta *Esprit* ei taantunut yhden suuntauksen toittotajaksi.

Personalismi oli kristinuskon sävyttämän filosofian uudistamisyritys, jossa pyrittiin eroon dualismista ja korostettiin konkreettista kokemusta, erityisesti moraalisuuteen kytkeytyvän persoonan käsitteen kautta. Keskeistä persoonan käsitteelle oli tietoisuuksien kommunikointi.

Yhteiskunnallisesti *Esprit*'ssä etsittiin 1930-luvulla kolmatta tietä. Talouslaman jälkeän materialistisen ja individualistisen liberaalin yhteiskuntamallin katsottiin olevan kriisissä. Samalla kuitenkin torjuttiin tämän vaihtoehtoiksi nousseet massaideologiat, kommunismi ja fasismi eri muodoissaan. Lehden nimi juon-

taa materialismin torjumisesta, mutta samalla julistettiin tavoitteeksi *dissocier le spirituel du réactionnaire* – erottaa henkisyys (myös uskonnollisessa merkityksessä) taantumuksellisuudesta.

Vaikka Mounier oli kristitty ja uskonnollisuus vaikutti myös hänen tuotantaansa, hän torjui Jacques Maritainin ehdotukset sitoa *Esprit* institutionaalisesti katoliseen kirkkoon ja siihen sitoutuneisiin intellektuelleihin. Lehden toimituksen harmiksi *Esprit* on kuitenkin monien mielestä tänäkin päivänä *revue chrétienne*. Ainakin lehden nykyilmmeen kannalta tämä määritelmä on epäreilu. Useimpia kirjoituksia kristillinen näkökulma ei ainakaan häiritsevästi dominoi, vaikka *Esprit* ilmoittaakin kannakseen, että uskonnollisuudella on edelleen tärkeä osa yhteiskunnassa. Nykyään tämä toki tarkoittaa sitä, että myös juutalaisuus, islam ja protestanttisuus on nostettu ruodinnan kohteeksi katolisuuden ohella.

Toisen maailmansodan aikana *Esprit* jatkoi jonkin aikaa ilmestymistään Ranskan eteläosiin pystytetyn ns. Vichyn hallituksen alueella. Jälkikäteen tämä on antanut vastustajille asean syyttää Mounieria ja *Esprit*'tä juutalaisvastaisuudesta ja fasismista à *la française*. Tä-

män syytöksen esitti stalinisti Roger Garaudy jo 1950-luvulla ja nykyään sitä ovat toistaneet Bernard-Henri Lévy ja Zeev Sternhell. Syytösten vaimentamiseksi lehti päätti julkaista uusintapainoksena sodanaikaiset numeronsa. Ainakin osittain fasismiväitteet tuntuvat perättömiltä. Vaikka lehdessä 30-luvulla usein kritisoitiinkin liberaalia demokratiaa, lopulta *Esprit* lakkautettiin nimenomaan natsien ja heidän ranskalaisten kollaboraattoriensa toimesta. Useat *Esprit*'n toimittajat toimivat myös vastarintaliikkeessä, kuten myöhempi päätoimittaja Jean-Marie Domenach. Vastarintaliikkeen ideologia vaikuttikin sodan jälkeen lehden toimituspolitiikkaan voimakkaasti.

1950-luvulla *Esprit* vastusti ponnekkaasti Algerian sotaa ja Ranskan harjoittamaa kolonialismia, mutta ei lähtenyt äärivasemmiston linjalle, joka leimasi De Gaullen ja kumppanit 'fasisteiksi'. Samoin lehti otti etäisyyttä Pariisin intelligentsijan kaikkein radikaaleimpaan siipeen eli *Temps modernes* -lehteen ja sen ympärillä vaikuttaneisiin ajattelijoihin (Sartre, Duras ja Blanchot).

Kun toimituskunnassa on runsaasti teoreetikkoja, konkreettiset yhteiskunnalliset ilmiöt helposti ylitulkitaan. Sekä 30-luvun talouslama että Ranskan romahdus

ESPRIT

toisen maailmansodan alussa käsitettiin *Esprit*'ssä abstraktisti yleisemmän 'sivilisaation kriisiin' ilmentymiksi. Myös vuoden 1968 tapahtumat Ranskassa saivat saman, jo Mounierilta periytyneen määritelmän vaikka lehden toimituskunta olikin jo uudistunut.

E*sprit*'ssä vuoden 1968 murros johti siihen, että totalitarismin vastustaminen nousi pääteemaksi, konsumeristisen liberaalin yhteiskunnan kritiikin rinnalle. Vaikka sodanjälkeisessä ilmapiiirissä toimituksen jäsenet olivat vähintäänkin flirttailleet Ranskan vaikutusvaltaisen kommunistisen puolueen kanssa, suunta kääntyi nyt tyystin toisaalle. 70- ja 80-luvuilla lehti hyökkäsi toistuvasti Neuvostoliittoa vastaan nostamalla esiin Vankileirien saariston ja Itä-Euroopassa tapahtuneet ihmisoikeusloukkaukset.

Kuten politiikassa, myös filosofiassa *Esprit* on usein edustanut 'keskitietä'. Yhdysvaltojen kautta maailmanmaineeseen nousseet (ja sitä myötä Suomeenkin rantautuneet) julkkisintellektuellit eivät olleet lehden huomion polttopisteessä 50-, 60- ja 70-luvuilla. Tai jos olivat, heidät pistettiin lujille, kuten Michel Foucault, jonka kanssa lehdellä on omien sanojensa mukaan ollut *un certain compagnonnage*

critique. Myöhemmin omat erikoisnumeronsa ovat saaneet mm. Hannah Arendt (1980), Maurice Merleau-Ponty (1982) ja Paul Ricœur (1988). Viimeisimpään valintaan lienee vaikuttanut se, että nykyinen päätoimittaja Olivier Mongin on Ricœurin entinen oppilas. Kun kyseessä on 200–300 -sivuinen 'lehti', ruodinta on kunkin ajattelijan kohdalla ollut mitä perusteellisinta. Kaukana on siis suomalaistyylinen kritiikiton ylistys ja eksegeettiset palvontamenot valitun mestarin jalkojen juurella.

Nykyään *Esprit* ilmestyy peräti kymmenen kertaa vuodessa. Jokainen numero on reilusti yli 200-sivuinen kokonaisuus, jossa on yhden tai useamman ison teeman lisäksi irrallisia artikkeleita, lyhyitä kommenttikirjoituksia ajankohtaisista aiheista sekä runsas kirja-arvosteluosasto, jonka pääpaino on yhteiskunnallisessa ajankoh-taiskirjallisuudessa täydennettynä mm. filosofialla ja historiantutkimuksella. Kuluneen vuoden aikana *Esprit*'ssä on käsitelty laajemmin mm. avioeroa, elokuvaa ja kuvallisuutta, Maghreb-maiden pysähtyneisyyttä, Kiinaa, siirtolaisuutta, kaupunkien muutosta ja tietysti globalisaatiota, Euroopan Unionia ja Irakin so-

taa. Lisäksi lehdessä on ollut perusteellisia ja pitkiä artikkeleita eri aiheista kirjallisuudesta filosofiaan, kirjoittajina mm. filosofit Jürgen Habermas ja Paul Ricœur.

Tietyissä konservatiivisuudessaan *Esprit* muistuttaa etäisesti suomalaista *Kanavaa*. Toki ranskalaislehti on selkeästi korkeatasoisempi, monipuolisempi ja avoimempi aidolle keskustelulle kuin *Kanava*, joka vuodesta toiseen on profiloitunut lähinnä Kylmän sodan bunkkereihin jämähtäneiden keski-ikäisten äijien äänitorvena. Vaikka arvomaailmassa onkin paljon yhteistä, niin Max Jakobsonin, Alpo Rusin tai Paavo Lipposen tasoiset kynäilijät tuskin saisivat kirjoitelmiaan julki *Esprit*'n kaltaisessa laatulehdessä.

Konservatiivisesta yleisilmeestä kieli myös se, mistä lehti vaikenee. Naisten asemaa yhteiskunnassa *Esprit* on sivunnut kovin, kovin harvoin, samoin kuin ympäristökysymyksiä. Vihreä liike ja kansalaisaktivismi tuntuvat pelottavan valtaeliittiä Ranskassa yhtä paljon kuin Suomessa. Perusteellisen uskontokritiikin puute on myös heikkous, jota on vaikea antaa anteeksi omassa kategoriassaan laadukkaalle lehdelle.

Lisää tietoa *Esprit*'stä löytyy osoitteesta www.esprit.presse.fr